

11. Хитра О. Л. Реагування на кризові ситуації, що загрожують національній безпеці України: адміністративно-правові засади реалізації теорії та досвіду : монографія: Львів : Растр-7, 2019. 398 с.
12. Комісаров О. Г., Хитра О. Л. Концептуальні підходи до використання категорії «кризові ситуації», що загрожують національній безпеці України. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2017. № 3 (87). С. 104–111.
13. Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію : Закон України від 21 жовтня 1993 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 44. Ст. 416.

УДК 351.741:351.941

DOI: 10.31733/15-03-2024/1/459-461

Роман ВАЩІЛН

ад'юнкт кафедри адміністративного права, процесу та адміністративної діяльності Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

**ДОЦІЛЬНІСТЬ ОБМЕЖЕНЬ ГРОМАДСЬКОГО КОНТРОЛЮ
ЗА ДІЯЛЬНІСТЮ ПОЛІЦІЇ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ**

Два роки Україна знаходиться в умовах здійснення широкомасштабної збройної агресії з боку російської федерації. За цей час державне і суспільне життя поступово адаптувалося до умов збройного конфлікту значної інтенсивності. Наслідком введення правового режиму воєнного стану стало обмеження ряду прав і свобод людини і громадянина. Погоджуємося із Д. Гриньо, який зазначає, що обмеження прав і свобод людини і громадянина в період дії воєнного стану виступає необхідним елементом правової системи в демократичних країнах, це об'єктивно зумовлює законодавче врегулювання такого обмеження, яке повинно мати виключно правовий характер й відповідати загальним інтересам щодо національної безпеки, правопорядку, захисту норм моралі та ін. Стаття 64 Конституції України передбачає можливість обмеження прав і свобод в умовах воєнного стану, але існує чіткий перелік прав і свобод, які не підлягають обмеженню. Під загальним поняттям обмеження прав і свобод людини і громадянина в умовах воєнного часу Д. Гриньо пропонує розуміти: «законне право на застосування публічними органами влади чітко обраного державою примусу у реалізації прав і свобод людини за встановленим законом правовим регулюванням з легітимною метою та дотриманням пропорційності в період дії воєнного стану, за винятком державного примусу до прав і свобод, передбачених ст. 64 Конституції України» [1, с. 45, 47–48]. Ми також вважаємо, що у обмеження прав і свобод людини і громадянина має бути надважлива мета, щоб виправдовувати подібні дії. Те саме стосується й обмежень щодо деяких форм громадського контролю під час дії воєнного стану. Найбільш широко можна сформулювати таку мету, як інтереси держави і суспільства у сфері національної безпеки і оборони. Якщо певна дія підвищить обороноздатність та посилить можливість для національної безпеки і оборони – вже добре. Звісно, також важливим фактором постає відсутність дій, що можуть нашкодити національній безпеці і обороні. Якщо вдаватися до більш «приземленого» підходу, то, наприклад, певні обмеження щодо громадського контролю мають за мету протидію витоку особистої тощо інформації про поліцейських та їхню діяльність.

Деякі дослідники натомість вважають, що обмеження громадського контролю за діяльністю поліції може лише нашкодити ефективності діяльності поліції загалом. Варто спочатку розібратися, які саме форми громадського контролю були обмежені внаслідок введення воєнного стану. Точніше, які форми такого контролю законодавець змушений був через реалії війни піддати обмеженню за умов дії воєнного стану.

У пояснювальній записці до законопроекту (який став законом) «Про внесення змін до законів України «Про Національну поліцію» та «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України» з метою оптимізації діяльності поліції, у тому числі під час дії режиму воєнного стану» лише наводяться загальні тези про поняття і потребу введення воєнного стану і участь поліції у разі його введення, а також про те, що у разі виникнення загрози державному суверенітету України та її територіальній цілісності, а також у ході відсічі

збройної агресії проти України органи та підрозділи, що входять до системи поліції, відповідно до законодавства України беруть участь у виконанні завдань територіальної оборони, забезпеченні та здійсненні заходів правового режиму воєнного стану у разі його оголошення на всій території України або в окремій місцевості. Тому у зв'язку з викладеним законодавці пропонували внести зміни до Закону України «Про Національну поліцію» та Дисциплінарного статуту Національної поліції України, що спрямовані на забезпечення діяльності поліції та ефективного виконання нею завдань в умовах воєнного стану [4]. Про потребу у обмеженні громадського контролю за діяльністю поліції мова у пояснювальній записці не йде.

Відповідно до змін Закон України «Про Національну поліцію» було доповнено ст. 90-1 «Особливості громадського контролю за діяльністю поліції під час дії воєнного стану», відповідно до якої під час дії воєнного стану громадський контроль за діяльністю поліції, визначений статтями 86–88 та 90 цього Закону, не здійснюється [6].

Тобто законодавці дозволили керівникам поліції не звітувати про поліцейську діяльність (ст. 86). Отже, тепер вони можуть не оприлюднювати інформацію про заходи, які вживалися поліцією, та результати цих заходів, а також інформацію про виконання пріоритетів, поставлених перед поліцією та територіальними органами поліції відповідними поліцейськими комісіями. Згідно зі ст. 86 керівники територіальних органів поліції зобов'язані регулярно оприлюднювати статистичні та аналітичні дані про вжиті заходи щодо виявлення, запобігання та припинення порушень публічного порядку на офіційних веб-порталах органів, які вони очолюють [6]. Якщо взяти звіт Начальника відділу поліції № 1 (м. Березани) Тернопільського РУ поліції в ГУПН в Тернопільській області перед населенням за 2022 рік, то ми не знайдемо, ймовірно, жодної секретної чи такої, що може нашкодити національним інтересам і безпеці України, інформації, яку могли б використати росіяни. Цей звіт містить статистичну інформацію про домашнє насильство, безпеку руху на дорозі тощо [3]. Єдине, що у звітах варто було б не показувати, це відомості про кількість поліцейських у розділі про персонал поліції. Але навіть і тут вважаємо за доцільне таку інформацію приховувати в громадах і областях, які межують з російською федерацією і білоруссю, а також які прилягають до лінії бойового зіткнення. Те ж саме стосується і кількості зареєстрованої зброї у населення.

Можна погодитися із доцільністю обмеження дії норм статті 87 «Прийняття резолюції недовіри керівникам органів поліції через суб'єктів прийняття такого рішення». Рішення про прийняття резолюції недовіри керівнику органу (підрозділу) поліції приймають голосуванням депутати Верховної Ради Автономної Республіки Крим, Київської та Севастопольської міських рад, обласних, районних та міських рад. В загальній логіці воєнного стану і з огляду на те, що поліція є суб'єктом сектора безпеки і оборони (ст. 12 Закону України «Про національну безпеку України» [5]), таке обмеження можна вважати слушним.

Згідно зі статтею 88 керівники територіальних органів поліції повинні не менше одного разу на два місяці проводити відкриті зустрічі з представниками органів місцевого самоврядування на рівнях областей, районів, міст та сіл з метою налагодження ефективної співпраці між поліцією та органами місцевого самоврядування і населенням. На таких зустрічах обговорюється діяльність поліції, визначаються поточні проблеми та обираються найефективніші способи їх вирішення [6]. Відповідно до зазначеної у минулому абзаці логіки правового режиму воєнного стану і участі Національної поліції України у відсічі збройної агресії російської федерації як суб'єкта сектора безпеки і оборони України також можна погодитися із призупиненням такої форми громадського контролю. Хоча у областях, які не прилягають до лінії бойового зіткнення, у відносно мирних умовах, вважаємо, таку форму громадського контролю доцільно залишити. С. Гусаров також наголошує, що, на думку багатьох правозахисників, відсутність громадського контролю не сприяє належній реалізації громадянами своїх прав і законних інтересів, ба більше й сама поліція у такий спосіб позбавляється важливого засобу контролю за законністю дії своїх працівників, що негативно впливатиме на ефективність діяльності поліції [2, с. 21]. Доповнюючи наведену тезу, зазначимо, що в умовах збройної агресії росіян пріоритетним постає питання посилення взаємодії між громадянським суспільством та усіма суб'єктами сектора безпеки і оборони України. Такій взаємодії сприяє високій рівень довіри з боку суспільства до поліцейських і Національної поліції загалом. Погіршення ефективності та якості діяльності поліції і відсутність можливостей участі громадян у контролі за діяльністю поліції явно не сприятиме підвищенню зазначеної довіри.

Стосовно статті 90 Закону України «Про Національну поліцію», що передбачає

залучення представників громадськості до спільного розгляду скарг на дії чи бездіяльність поліцейських та до перевірки інформації про належне виконання покладених на них обов'язків відповідно до законів та інших нормативно-правових актів України [6], вважаємо, що на значній території України цю форму громадського контролю доцільно було б залишити. Водночас, звісно, може бути підвищений ризик витоку інформації про поліцейських через той фактор, що є невідомим рівень лояльності до нашої держави тих громадян, які залучаються до таких форм контролю. Це може бути небезпечним для життя і здоров'я поліцейських в подальшому.

Отже, підсумовуючи, зазначимо, що, незважаючи на ситуацію, що склалася, усе ж в багатьох регіонах України варто було б залишити практику наведених форм громадського контролю за діяльністю поліції.

1. Гринь Д. Д. Обмеження прав і свобод людини в умовах воєнного стану. *Часопис Київського університету права*. 2023. № 2. С. 45–48.

2. Гусаров С. М. Щодо проблеми забезпечення прав громадян у діяльності Національної поліції України в умовах воєнного стану. *Захист та дотримання прав громадян органами Національної поліції України в умовах воєнного стану : тези доп. учасників наук.-практ. конф.* (м. Вінниця, 7 груд. 2022 р.). Вінниця : ХНУВС, 2022. С. 21–23.

3. Звіт начальника ГУПН в Тернопільській області перед населенням за 2022 рік. 25 с. URL : <https://media-www.npu.gov.ua/npu-pre-prod/sites/10/zvit%202022/zvit%202022.pdf>.

4. Пояснювальна записка до проекту Закону про внесення змін до законів України «Про Національну поліцію» та «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України» з метою оптимізації діяльності поліції, у тому числі під час дії режиму воєнного стану. *Верховна Рада України*. URL : <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/1245224>.

5. Про національну безпеку України : Закон України від 21 червня 2018 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>.

6. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19/conv#Text>.

УДК 342.77

DOI: 10.31733/15-03-2024/1/461-463

Ольга ГІДА

аспірант кафедри
адміністративного права, процесу
та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ДО ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ

Поняття «правовий режим» зустрічається в законах та нормативних актах України і досить часто ототожнюється з поняттям «механізм правового регулювання». Проте механізм – це правовий інструмент, за допомогою якого забезпечується той чи інший правовий режим. Поняття правового режиму на сьогодні широко використовується різними правовими галузями, наприклад, адміністративною, земельною, сімейною, кримінально-виконавчою, фінансовою, інформаційною, господарською тощо.

Здійснюючи аналіз наукової літератури з досліджуваної проблематики, нами було виявлено, що вчені та законодавці досить часто використовують термін «правовий режим», вкладаючи різні значення в його сутність. В той же час, це поняття має різні значення, навіть якщо використовується в одному і тому самому законодавчому полі.

Наприклад, поняття «правовий режим» зустрічається в наступних документах: п. 7, 18, 19 ст. 91 Конституції України (правовий режим власності; правовий режим державного кордону; правовий режим воєнного і надзвичайного стану, зон надзвичайної екологічної ситуації) [1]; ч. 1 ст. 133 Господарського Кодексу України (основу правового режиму майна суб'єктів господарювання, на якій базується їхня господарська діяльність, становлять право власності та інші речові права – право господарського відання, право оперативного управління.) [3]; Закон України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» від 15.04.2014 [2] тощо.